Eerst stellen wij ons tot taak de verschillende opinies van onze lezers zonder veel kommentaar weer te geven.

Daarna pas treden we in beoordeeling.

De meeste deelnemers concentreeren hun reformatorische wenschen op enkele punten.

Er zijn er ook, die de prediking meer generaal overzien en zich blijkbaar hebben afgevraagd, waar over heel de linie verbeteringen vallen aan te brengen.

Deze laatste brieven zijn over het geheel zeer zakelijk gehouden.

Wij willen er een paar uitkiezen en die hier afdrukken.

Anderen mogen zich daardoor niet verongelijkt achten of meenen, dat wij aan hun oordeel minder waarde hechten.

De eerste is van een ouderling in een onzer Gereformeerde Kerken:

Uw uitnoodiging in „De Reformatie" van 11 Nov. j.l. geeft mij aanleiding tot de volgende opmerkingen in zake de prediking.

Ik weet niet of Uw vraag ook insluit de wijze waarop een preek wordt *voorgedragen*, waarmede wij eenigszins op het terrein der welsprekendheid komen. Ook daarover valt heel wat te zeggen. Hollanders zijn in doorsnede geen geboren redenaars. (Laatst werd door den parlementairen verslaggever van de „N. R. Ct." terloops nog de opmerking gemaakt dat de communist Lou de Visser een van de beste redenaars van ons parlement kon zijn, indien hij wat minder bombastisch deed.)

Wanneer men b.v. denkt aan de Fransche kanselredenaars, destijds Bossuet, den man van de prachtige „sermons" en „oraisons funèbres" en, om van den nieuweren tijd te spreken, Doumergue, Frank Thomas, Saillens, enz. (ik hoorde ook eens een flinken redenaar in de Madeleine te Parijs) dan kan men niet anders zeggen dan dat wij op dat gebied in Holland ontzaglijk veel missen. Want het blijft immers waar dat een degelijke preek, die een minder schoonen vorm heeft en saai wordt voorgedragen, er bij de hoorders minder „ingaat". Doet men bij ons niet te weinig aan letterkundige vorming enz. van de a.s. predikanten? Een tijd als de onze met zijn vele beroeringen op politiek gebied, zijn vindingen van meer wetenschappelijken aard als radio, verkeer, techniek, zelfs sport, biedt toch ook veel stof om er beelden aan te ontleenen voor de prediking?

De preeken hebben nog al te vaak min of meer iets *van een opstel, van een verhandeling over een theologisch onderwerp*. M. i. moet een predikant iets zeggen tot zijn hoorders, hen toespreken, in één woord *contact* zien te krijgen met de gemeente. Dat laatste kan, geloof ik, ook wel plaats vinden zonder dat de prediker, wat men noemt „een begaafd spreker" is.

Vanzelf komen we hier tot de kwestie dat men zoo dikwijls de klacht hoort dat de predikanten te eenzijdig *dogmatisch* preeken. Ik geloof niet dat men bij die klacht direct aan oppervlakkigheid moet denken. Men kan zeer goed van meening zijn dat de dogmatiek haar ereplaats moet behouden en toch een z.g. dogmatische prediking minder gewenscht achten. Een 15 à 20 jaar geleden was dat verschijnsel van eenzijdige dogmatische prediking misschien nog algemeener. Het bezwaar daarbij is dat heel wat predikanten, die een dogmatisch betoog leveren, niet de kunst verstaan die dogmatiek te laten „leven", wat b.v. Dr Kuyper zoo meesterlijk kon. Indien de gemeente de leerstellige vraagstukken hoort toelichten, met ik zou haast zeggen een voelbare aansluiting aan het zieleleven, dan zal men niet klagen over te dogmatische behandeling.

Dit laatste brengt mij tot wat men noemt het systeem van *een aparte toepassing*. Ik zou de vraag willen stellen of het systeem om niet afzonderlijk een toepassing te geven maar deze min of meer door de heele preek te laten loopen, niet aan te bevelen is. Hoewel men terecht wel eens tegen eenzijdige subjectieve prediking waarschuwt, is het zeker niet ongewenscht dat het gezond bevindelijke element naar voren komt. De eisch van de doorgaande bekeering en de verhouding der ziel tot God mogen in de prediking niet ontbreken.

M. i. is het ook gewenscht dat zooveel mogelijk in de prediking de geweldige grootheid Gods geteekend wordt. De gemeente moet onder den indruk van haar eigen nietigheid tegenover Gods almacht komen. Ik denk hier b.v. aan de prediking van wijlen Ds J. C. Sikkel, die zoo aangrijpend de majesteit Gods tegenover 's menschen nietigheid wist te stellen.

Een laatste opmerking wilde ik maken in zake de *exegese* in de prediking. Daar wordt misschien wel eens te weinig aan gedaan tot schade van de gemeente. Hoewel ook hier overdrijving schaadt, heb ik den indruk dat een flinke exegese er toe bijdraagt dat het inzicht in de Schrift verdiept wordt. Sommige predikers hebben b.v. nog al eens de gewoonte om een lange inleiding aan de eigenlijke tekstverklaring te laten vooraf gaan, het verband! Daarna volgt een eenigszins korte verklaring van den tekst, terwijl men eindigt met een toepassing of ook wel met opmerkingen van practischen aard. Hoezeer deze laatste ook interessant mogen zijn, aan te bevelen is de methode, geloof ik, niet.

Met aarzeling geef ik deze opmerkingen ten beste. Ze zijn afkomstig van een leek, die zich zeer goed bewust is van de ontzaglijke moeilijkheid die voor een predikant aan het geregelde preeken moet verbonden zijn. Toch ben ik zoo vrij ze naar voren te brengen, terwijl ik met belangstelling Uw artikelenreeks over Reformatie in de prediking tegemoet zie.

Hier volgt het tweede schrijven:

Gaarne zou ik mijn kritiek in een aantal opmerkingen omtrent de bediening des Woords samenvatten. Ik meende daartoe op de volgende punten de aandacht te moeten vestigen.

Wat den inhoud betreft:

1o. Wij hebben noodig een bediening van het Woord Gods in zijn VOLLEN OMVANG, waarbij de CENTRALE beteekenis van het verlossingswerk van Jezus Christus naar voren wordt gebracht.

Toelichting: meermalen is mij gebleken dat, zij het dan meestal niet theoretisch, toch praktisch het verlossingswerk van Jezus Christus beperkt wordt tot de vergeving der zonden en de eenmaal te verwachten zaligheid. Deze beperking is in strijd met het Woord Gods. Volgens de Schrift is Christus de Middelaar der herschepping, die in beginsel is tot stand gebracht en bij Zijn wederkomst ten volle zal geopenbaard worden. Jezus Christus heeft dus beteekenis voor heel het leven der schepping, voor heel het menschelijke leven in al zijn verhoudingen, in zijn vollen omvang. De bediening des Woords dient gericht te zijn om die beteekenis van Jezus Christus meer en meer te doen zien. Dan krijgen we geen „sociale preeken", waar sommigen wel eens om vragen, maar dan krijgen we preeken die putten uit de bronwel des levens en hoe zou daarbij het sociale kunnen worden uitgesloten? Daarbij sluit ge niets uit, maar alles in.

2o. De bediening des Woords zij objectief en subjectief beide, in goede evenwichtigheid.

Toelichting: Den nadruk zou ik willen leggen op het evenwicht, dat soms tusschen beide zoek is. Het gevaar is niet denkbeeldig dat over de dingen gesproken wordt, zonder dat ons eigen hart het tempo en het rhythme aangeeft, terwijl anderzijds mij ook wel opgevallen is, hoe sommigen het Woord Gods zoo weinig zelf laten spreken en zoo sterk hun eigen hart. Het Woord Gods *zooals* het daar ligt late men allereerst spreken.

3o. Bij de bediening des Woords worde steeds uitgegaan van het verbond Gods.

Toelichting: Wanneer een Dienaar des Woords de bediening begint zonder aanspraak, dus zoomaar, is er iets niet in orde. Hij bedient het Woord Gods voor de gemeente van Christus. Niet voor een samenraapsel van allerlei menschen waarvan men hoopt dat zij zich nog eens mogen bekeeren, of die men eens duchtig met hel en verdoemenis dreigt. De bediening des Woords behoort uit te gaan van deze schriftgedachte dat Gods Geest in de zielen van de gemeente een werk Gods heeft gewerkt, en dat het nu de taak is van den Dienaar des Woords, dit leven door het Woord Gods tot ontplooiing te brengen. Daarom evangeliseere men niet *in* de kerk, maar *buiten* de kerk, om de afgedwaalden te brengen *tot* de kerk.

4o. Bij de bediening des Woords late men gemeenschap en individu beide tot hun volle recht komen.

Toelichting: Deze opmerking houdt ten nauwste verband met het onder sub 3 genoemde. Christus heeft zich een gemeente uitverkoren, niet los naast elkaar staande individuen. Men keere de volgorde niet om door te zeggen dat omdat er kinderen Gods zijn daar en daar, er nu een gemeenschap is. Immers de Schrift leert duidelijk dat er eerst is een gemeenschap in den Raad Gods van te voren gedacht en dat ik door Gods goedheid daarbij mag behooren. Deze gemeenschapsgedachte dient onder ons veel sterker naar voren te worden gebracht in de prediking. Natuurlijk verwaarlooze men daarbij het individueele, het eigene niet. Want dit is soms een even dreigend gevaar.

5o. De bediening des Woords spreke het Woord Gods voor onzen tijd.

Toelichting: Deze opmerking staat in nauw verband met die onder sub 1, maar dient toch afzonderlijk vermeld. Elke tijd heeft eigen behoeften, en elke plaats heeft eigen behoeften. Dat wil niet zeggen dat we Gods woord moeten aanpassen aan onze behoeften, maar wel dat wij in onzen nood, in den nood van het heden Gods licht moeten opvangen, opdat dat licht ons pad verlichte en wij den weg leeren kennen en anderen daarop wijzen en het woord leeren spreken dat God voor dezen tijd te spreken geeft.

Wat den vorm betreft kan ik kort zijn.

1o. Verbetering van de voordracht.

Toelichting: De voordracht van velen van onze D. d. W. laat dikwijls te wenschen over. Dit zou tot een minimum kunnen gereduceerd worden, indien men door het nemen van spraak- en voordrachtlessen verbetering zocht. Men zij ook natuurlijk in zijn voordracht.

2o. De taal van onze preeken zij de taal van het heden.

Toelichting: Valsche rethoriek vindt men nog in vele preeken verwerkt. De vernieuwing die onze taal heeft ondergaan sinds '80 oefene meer invloed dan tot nu toe. Persoonlijk ken ik predikanten, die hun preeken wat de taal betreft verrijkt hebben door het lezen van moderne litteratuur.

Deze opmerkingen dragen een algemeen karakter en slaan in hun algemeenheid niet op bepaalde predikanten, al gaat de een soms aan dit, de ander aan dat euvel mank. Wel meen ik dat in 't algemeen de preek in dezen trant aanvulling behoeft. Ik wil echter geenszins de geweldige moeilijkheden waarmede onze D. d. W. te worstelen hebben, onderschatten. Maar indien hun verwachting ook in dezen van den Christus Gods is, zullen zij immers nimmer beschaamd uitkomen!

Duidelijkheidshalve herhaal ik nog eens, dat overname nog geen instemming in alle deelen beteekent.

Schipperen?

Meer dan een, die kritiek oefent op het bekende rapport over art. 2 legt de Commissie geschipper ten laste.

Men spreekt van twee wallen eten enz.

Men ziet op den achtergrond de Commissie de hoofden bij elkander steken en de vraag opwerpen: hoe kleeden wij ons rapport zóó in, dat het de sympathie èn van de Gereformeerde Kerken èn van de schismatieke kerken wegdraagt?

Al weet ik van de overwegingen der Commissie niets af, toch durf ik wel verzekeren, dat deze vraag de discussie niet kan hebben beheerscht.

Indien men zichzelf eens in de Commissie dacht, zou het oordeel allicht anders uitvallen.

Reken ik naar mij persoonlijk, dan ga ik met de konklusies der Commissie geheel akkoord.

Toch zit bij mij geen gedachte, hoe tijdelijk ook voor, om daarmee den schismatieken broeders ter wille te zijn.

Ook ben ik van oordeel, dat zonder hun financieelen steun de Vrije Universiteit zeer wel kan bestaan.

Om te hunnen gelieve ook maar eenigszins met de beginselen te schipperen, weiger ik beslist.

Zelfs al zou de Vrije Universiteit daardoor financieel in het gedrang komen, dan zou ik de eerste zijn om geschipper sterk te laken.

Niettemin blijf ik er bij: de konklusies van de Commissie konden gezien haar opdracht naar den inhoud, moeilijk anders luiden.

Onze Universiteit mag zelfs niet den *schijn* op zich laden kerkelijk te zijn of te worden.

Aan den anderen kant heeft de Commissie in haar tweede konklusie het principe, dat op de synode te Assen en Groningen konkrete toepassing vond, materieel voldoende duidelijk uitgedrukt.

Wij hebben nog niet gelezen, dat iemand een betere redaktie voorstelde.

Het verwijt van geschipper is geheel en al onverdiend.

Onze kerken niet vertegenwoordigd.

Bij de herdenking, dat voor 300 jaar de Reformed Church in Amerika werd geplant, waren onze kerken niet vertegenwoordigd.

Wel waren daar afgevaardigden van de Ned. Hervormde Kerk aanwezig en hebben, voorzoover dit uit de verslagen valt af te leiden, daar gesproken, alsof de Hervormde Kerk in Nederland en de Reformed Church in Amerika zusterkerken in den vollen zin des woords zijn.

Of ook aan onze Deputaten voor de Correspondentie met de buitenlandsche kerken een uitnoodiging is gezonden weten we niet.

Wij achten dit wel waarschijnlijk.

Dat zij niemand naar New-York deputeerden is te verstaan.

Het crediet van f 3000, dat hun door de laatste synode is verleend, laat de bekostiging van zulk een afvaardiging niet toe.

Ook schuilt er een moeilijkheid in om met de afgevaardigden van de Ned. Herv. Kerk saam de herdenking bij te wonen.

Dit verhindert evenwel niet, dat wij dezen gang van zaken betreuren.

Nu krijgt men den indruk, zoowel in Amerika als hier, dat de Hervormde Kerk en de Reformed Church bij elkander hooren.

Die indruk is verkeerd.

De Reformed Church bij de Nederl. Herv. Kerk te vergelijken beteekent haar onrecht doen.

Zeker, in het Oosten van Amerika is de Reformed Church niet zoo trouw aan de Gereformeerde belijdenis als in het Westen.

Maar in heel het Westen is de toestand gezonder dan in de Hervormde Kerk ten onzent.

Van leervrijheid is daar geen sprake.

Velen in de Christelijke Gereformeerde Kerk in Amerika dragen er dan ook hartelijk leed over, dat zij en de broeders uit de Reformed Church nog altijd gescheiden leven.

Over oorzaken en mogelijkheden spreken we nu niet.

Wij meenden dit te moeten opmerken om den verkeerden indruk, zooveel als in ons vermogen is, weg te nemen.

HEPP.

P. S. Doordat een foto nog niet gereed is, plaatsen we ditmaal het vervolgartikel over „In de Donaulanden" niet. H.

De Groen-tentoonstelling te Hilversum.

In de gezellig ingerichte Leeszaal van de Openbare Christelijke Bibliotheek te Hilversum is een tentoonstelling georganiseerd, belangrijk om wat tentoongesteld wordt, maar vooral ook, om de gedachte, die achter deze expositie staat. We achten haar van zooveel beteekenis, dat we onze gewone wekelijksche boekbespreking onderbreken, om op die tentoonstelling de aandacht te vestigen en er de belangstelling voor te wekken van ieder, die maar even in de gelegenheid is, haar te bezoeken.

't Is de „Mr G. Groen van Prinsterer-tentoonstelling"[1]), de samenvoeging van een collectie beschreiden en curiositeiten, die den vader der antirevolutionaire partij betreffen en een verzameling van bijkans al zijn geschriften.

Het belang van deze tentoonstelling nu ligt allereerst in de gedachte, die er achter staat. Want als er één ding is, waaraan onze kring in dezen tijd behoefte heeft, dan is het aan een klaar besef van de beteekenis, die het leven en de arbeid van dezen onwaardeerbaar-grooten voorganger heeft gehad. Het oudere geslacht, zij, die Groen gekend hebben als tijdgenooten en getuigen zijn geweest van zijn heroisme in den strijd voor een heilig levensbeginsel, die hem hebben liefgehad met de liefde, die uit dankbare erkenning ontspruit, dat oudere geslacht gaat heen. En er blijft een jongere

[1]) Van 18 Juni tot 14 Juli, Havenstraat 71, geopend elken werkdag van 3½—5½ en van 7—10.